

Coğrafiya dərslərində fəal təlim metodlarından istifadə

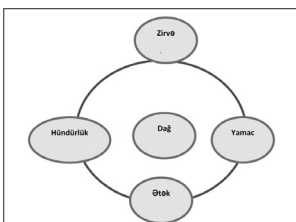

Sadiq SADIQOV,

Qəbələ rayon Vəndam qəsəbə 1 nömrəli tam orta məktəbin coğrafiya müəllimi, respublikanın qabaqcıl təhsil işçisi

Coğrafiya fənni üzrə təhsil proqramı nəticəyönümlü, şagirdlərin meyil, maraq və qabiliyyətlərinə əsaslanan, onların potensial imkanlarını nəzərə alan, fənnin xarakterik xüsusiyyətlərini, məqsəd və vəzifələrini, məzmununu, təlim strategiyalarını və şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsini özündə əks etdirən konseptual bir sənəddir. Kurikulum dərslərdə yeni təlim metodlarından istifadəyə geniş imkan verir.

VII sinifdə coğrafiyadan “Dağların yaranması” mövzusunda apardığım dərstdə yeni təlim üsullarından istifadə ilə bağlı təcrübəmdən bəzi məqamları burada qeyd etməyi zəruri bilirəm. Müasir təlim metodları çoxdur. Mən dərslərimdə onların əksəriyyətindən istifadə edirəm. Lakin, fikrimcə, “Beyin həmləsi” şagirdləri daha çox fəallaşdırır. Ona görə də bu üsuldan daha çox faydalanıram. “Dağların yaranması” mövzusunun tədrisi zamanı da bu üsula müraciət edirəm.

Öncə hazırladığım diaqramı lövhədən asıram. Sonra şagirdlərə sualla müraciət edirəm:

- Kənarında olan dairələrin içərisində yazılmış “yamac”, “hündürlük”, “ətək”, “zirvə” terminləri hansı coğrafi mövzuya aiddir?

Onlar bu sözlərin dağa məxsus olduğunu qeyd edirlər. Sonra onlar “Google Earth” proqramında dağların kosmik təsvirlərinə baxırlar. Şagirdləri 4 qrupa bölürəm. Hər qrupa aid rəngli kağızları stolun üstünə qoyub, onların şagirdlər tərəfindən götürülməsini təklif edirəm. Onlar qırmızı, yaşıl, sarı, göy rənglərini götürüb qruplara bölünürlər. Qrupları isə dünyanın ən mühüm dağ sistemlərinin adları ilə adlandırırıram: “Qafqaz”, “And”, “Kordilyer”, “Alp”.

Azərbaycan Respublikasında yerləşən Qafqaz dağlarının gözəllikləri haqqında məlumat verirəm. Dağların rekreasiya və turizm imkanlarını onların nəzərinə çatdırıram. Xüsusilə son dövrlərdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin bu sahədə gördüyü işləri qeyd edirəm.

Qəbələ Tufandağ və Qusar Şahdağ turizm komplekslərinin istifadəyə verilməsi, hər iki zirvəyə çəkilən kanat yolunun əhəmiyyətini diqqətə çatdırıram.

Qruplara aşağıdakı suallarla müraciət edirəm:

- Dağlar yaşına görə neçə qrupa bölünür?
- Mənşəyinə görə dağların hansı qrupları var?
- Materiklər üzrə dağları qruplaşdırın.
- Xəritədə vulkanları tapıb onların coğrafi koordinatlarını təyin edin.

Uşaqlar bu mövzu ilə bağlı VI sinfin uyğun bölməsi üzrə müəyyən biliklərə malikdirlər. Onlar həmin suallara cavab vermək üçün keçmiş biliklərdən istifadə edirlər. Qruplar suallara cavab hazırladıqdan sonra hər bir qrupun cavabları ayrı-ayrılıqda müzakirə olunur.

Ümumiləşdirmə nəticəsində təxminən belə bir cavab formalaşır: Dağlar yaşına görə iki qrupa: cavan və qədim dağlara bölünür. Cavan dağlar hündür və kəskin parçalanmış olur. Qədim dağlar isə xarici qüvvələrin təsiri ilə dağıldığından hündürlükləri az olur, nisbətən zəif parçalanır.

Mənşəyinə görə dağların qrupları aşağıdakı kimidir: tektonik və vulkanik. Tektonik dağlar “qırıq”, “faylı”, “qırıq-faylı” qruplarına bölünür.

Sonra şagirdlərə belə bir tapşırıq verilir: Materiklər üzrə dağları qruplara ayırın. Şagirdlər fəaliyyətdə olan və sönmüş vulkanları xəritələrdə qeyd edirlər.

Dərs prosesində qruplara test sualları da təqdim edirəm.

Test 1. Dağların ən uca hissəsi necə adlanır?

A)yamac B)ətək C)aşırım D)zirvə

Test 2. Ətək və zirvəsi arasında hündürlük fərqi 200 m olan relyef forması nə adlanır?

A)ayla B)üksəklik C)təpəli düzənlik D)dağ

Test 3. Hündürlüyünə görə dağlar neçə qrupa bölünür?

A)3 B)5 C)2 D)4

Test 4. Qafqaz dağları hansı materikdə yerləşir?

A)Afrika B)Cənubi Amerika C)Avrasiya D)Avstraliya

Qrupları qiymətləndirmək üçün meyar cədvəli hazırlayıram. Onların fəaliyyətini bu meyar cədvəlinə əsasən qiymətləndirirəm.

Meyarlar	Təqdimmə	Tapşırığı vaxtında yerinə yetirmə	Tapşırığı tam və düzgün yerinə yetirmə	Əməkdaşlıq	Yekun
Qafqaz	+	+	+	+	+
Alp	-	+	-	+	+
And	+	-	+	+	+
Kordilyer	+	+	-	-	--